

Bilgisayarlara Yeni Masaüstü

Bilgisayarın masaüstü, bir sürü klasörün içindeki birkaç dokümanın izlencesi metaforu ile başladı. Fakat, insanların bilgisayarlarıyla daha çok şey yapmaları ve makinelerin de daha çok bilgi tutmalarıyla, çoğu masatüstü, birbirinin içine geçmiş klasörler ve üstüste binmiş pencerelerle dolu bir felaket bölgesi haline geldi. Bilgi, bu elektronik karmaşa içinde kaybolur ve kullanıcı hangi uygulamanın hangi pencerede olduğunu unuttur.

Kişisel bilgisayardaki bilginin düzenlenmesi için tamamen farklı ve daha iyi bir masaüstü sistemi araştırmaları, kullanıcı sorunlarını çözmek için yapıyor. Aşağıdaki örneklerle bir bakalım.

1. "Yaşamakışları" (Lifestreams), Yale Üniversitesi'nde yaratılan bir sistem, herşeyi yarattığı ya da değiştirildiği ana bağlı olarak sabit bilgisayarın sabit sürücüsüne yazıyor. Masaüstündeki klasör ya da arma karmaşası yerine, bu sistemde kullanıcı kendi dijital yaşamının kronolojik akışına uygun bir yol izleyebilir. Araştırmacılar, insanların hatırladıkları şeyleri, sıklıkla bunları yaptıkları zamana göre hatırladıklarını söylüyorlar. Örneğin, şu an aradığınız elektronik postadan hemen önce bir rapor üzerinde çalıştığınızı hatırlarsınız. Elektronik posta ve raporun günlerinin de belirgin olmasıyla, bu ikisinin birbirini nasıl etkilediğini görmede de, zamana dayalı bu yeni yöntem yardımcı olacaktır.

2. "Pad++" New York Üniversitesi ve New Mexico Üniversitesi'nde yaratılmış bir dizi grafiksel navigasyon araçları, kullanıcıyı sanki bir helikopter pilotuyuşu gibi bilgi arazisi üzerinde uçuruyor. Araştırmacılar insanların, nesneleri bulundukları yere göre hatırlayacağını söylüyorlar, o halde neden bu yetenekleri bilgisayardaki bilgiyi düzenlemede yardımcı olmasın? Yaşamakışlarında olduğu gibi, bu sistem bir defada, birden fazla bilgiyi ekranda görmeyi sağlıyor, böylece veriler arasındaki bağlantılarda açığa çıkıyor.

3. "Esnek Pencere", Maryland Üniversitesi'nde geliştirilen birkaç yeni yazılım programlarından biri. Bu programda, pekçok pencere tam görüntü halinde aynı anda ekranda bulunuyorlar. Burada da umulan şey kullanıcının daha kolay ve çabuk bir şekilde dokümanlara

ulaşabilmesi. Bu projelerin özündeki düşünce, elektronik veri düzenlemenin şu anki çerçevesinin, ayrıntı bilgi parçaları arasında bağlantı kurulabilen aklın bu yeteneklerini kullanmıyor olması. Maryland Üniversitesi'nde İnsan-Bilgisayar Etkileşim Laboratuvarı Yöneticisi Ben Schneiderman "Bizler insanın sunacağı önemli olasılıkları gözardı ediyoruz." diyor. Projelerin diğer bir amacı da, kullanıcıların çok sayıda bilgi arasında yeni bağlantılar kurmasını sağlamak. Araştırmacılar tüm verileri birden, burçlar halinde ekrana koyarak, bilgi evreninde bir harita oluşturmaya yardımcı olmayı umuyorlar. Hepsi bir konuda birleşiyor: Masaüstünü geliştirmek için geç kalındı. Yeni sistem, kağıdın her zaman bizi yönlendirdiği bilgi düzenlemesi yerine, aklın nesneleri kavramsallaştırmasının avantajını kullanıyor. New Mexico'da Bilgisayar Bilimi Bölüm Başkanı James D. Hollan "Bizler menü ve pencere kavramları içinde kilitlendik kaldık." diyor ve "Bence artık basılı kağıdı taklit etmek yerine, daha aktif bir bilgi alanına doğru gidiyoruz." diye ekliyor. Başka bir araştırmacı da "Artık masatüstü öldü." diye yeni durumu daha açıkça belirtiyor.

Yaşamı Zaman Düzenliyor

Yaşamakışlarının arkasındaki düşüncede insanların bilgisayarı dijital bir günce gibi kullanması yatıyor. Yale'de bilgisayar bilimi profesörü olan David Ge-

lernter, "Yaşamı zaman düzenliyor, öyleyse sizin elektronik yaşamınız da böyle olmalı." diyor

Yazılım, farklı dokümanlar arasındaki bölünmeleri ortadan kaldırıyor. Her dosya, ister bir elektronik posta ya da kelime işlem dokümanı olsun, aynı kişisel bilgi akışının bir parçasıdır. Her yeni dosya için bir isim yaratmaya ve onu diğerlerine uygun bir yere koymak için uğraşmaya hiç gerek yoktur. Yeni dokümanlar sadece, gün ve saat ile tanımlanır.

Bir prototipte, dokümanlar sonsuz sayıda oyun kağıtları gibi arka arkaya istiflenmiş şekilde, her sayfanın sol üst kısmı görülecek biçimde diziliyor. Bir dokümanı seçerek onu tam görünür hale getiriyorsunuz ve kullanabiliyorsunuz. Kullanıcı ayrıca güçlü bir tarayıcı aracını da bu akış için kullanabiliyor. Taramada ya da alt-akışta tanımlanmış dokümanlar kronolojik bir dizgede de görünür.

Yale'de bulunan Eric T. Freeman, "Bu gerçekten insanların fazla bilgi yükü ile başturmalarına yardımcı oluyor. İnsanlar bir şeyin ne zaman olduğunu hatırlıyor." diyor. Dr. Freeman, son birkaç yılda yarattığı 22.000 dokümanı Yaşamakışları sistemine aktarmış. Örneğin, Yaşamakışları sistemi hakkında yayınlanmış olan bir gazete makalesini kolayca bularak ilgilenen gazeteye vermiş. Freeman, "Eğer geleneksel bir masa üstünde geleneksel bir dosyayı aramak zorunda kalsaydım, bu benim bütün günümü alırdı." diyor.

Şimdi Freeman Yaşamakışlarını yakınınızdaki bir yazılım dükkanında bulabileceğiniz ticari bir hale getirmeyi istiyor. Kurulmasına yardımcı olduğu Lifestreams Şirketi'nin, yazılımın perakende satışını iki yıl içinde gerçekleştireceğini umuyor. Bu kdnuda araştırmacılar için teknik bilgi de mevcut. (<http://www.cs.yale.edu/homes/freeman/lifestreams.html>)

Tabii, bazıları için yeni uygulamada ki bu uzun zaman çizgisi geleneksel masaüstünden daha karmaşık gelebilir. Dr. Gelemler, Yaşamakışları sisteminin her kullanıcı için uygun olmayacağını belirtiyor. "Ben hiç bir zaman bu sistemin herkese uygun olduğunu belirtmedim, fakat benim için uygun ve benimle aynı gereksinimleri duyan pekçok kişi için de uygun olduğu çok açık."

Esnek Pencere'ler tüm uygulamaları aynı anda ekranda gösteriyor. Şu an yaygın olarak kullanılan masaüstü uygulamalarında, sadece tek bir pencere aktifken, Esnek Pencere'lerde, yukarıda görüldüğü gibi istenildiği kadar pencere aktif olarak bulunabiliyor.

Pan-And-Zoom Arayüzü

Pad++, eski masaüstü kavramını tam olarak karşılamıyor. Burada da elektronik depolama alanı bir çeşit uzay olarak düşünülür, fakat Pad++ ekranda görünenden daha geniş bir uzaya sahip. Daha çok görüntü uzayı diyebileceğimiz bu sistemde ekran bir fotoğraf makinesindeki görüntübulucu gibi çalışıyor. Kullanıcı da kendisini bu elektronik dünyada sonsuz bir yüzeyi yukarıdan seyrediyormuş gibi hissediyor.

Kullanıcı bu uzayda pan-and-zoom (tara-ve-yaklaş) denilen arayüzle dolaşarak veya büyütür, küçük kareler halinde görünen tüm dokümanlara ulaşabilirsiniz. Dokümanları kendi isteğinize bağlı olarak düzenleyip üzerlerine küçük notlar düşebilirsiniz ya da gruplayarak tekrar üzerlerinde işlem yapabilirsiniz. New York Üniversitesi'nde Pad++ üzerinde çalışan Meyer, sistemin, insanların nesneleri bulundukları göre hatırlamaları özelliğini kullandığını belirtiyor. Meyer "İnsanların geniş bir mekan bellekleği var. Geceleyin karanlıkta evinizin yolunu ve hiç bir zorluk çekmeden bulabilirsiniz." diyor.

Pad++ gibi bir sistemin, doküman, not ya da kağıtlarını bilgisayarda nereye koydukları konusunda kullananlara görsel bir ipucu sağlar diye düşünüyor Meyer ve "Pad++'ta uçarak dolaşırken 'Evet bu dörtgeni bir yerden hatırlıyorum' dersiniz." diyor.

Tabii, daha büyük bir mekanda çalışmak bazı kullanıcıların siberalemdede kaybolmalarına yol açacaktır. Pad++'ın

önceki türlerinde, kullanıcılar görüntüyü büyüttüklerinde ekrana bir büyüteçle bakmış gibi oluyorlardı. Bu yol, çok büyük bir alana yayılmış bilgi ya da dokümanları aramanın en iyi yolu değildi. Pad++'ı icat eden Ken Perlin'in yanında çalışan Meyer bu konu üzerinde uğraştıklarını söylüyor.

New Mexico Üniversitesi'nden yardımcı profesör Benjamin Bederson, Pad++'ın www'de (world wide web) dolaşırken yardımcı olacağını düşünüyor. Kullanıcılar, internet sayfasından diğerine hareket ettiklerinde, yazılım sayesinde bir listeye değil, nerelerde dolaştıklarına dair görsel bir haritayla karşılaşacaklar. Ayrıca araştırmacılar Pad++'ı merak edenlere gösteri sunan bir internet sayfası açmışlar. (<http://www.cs.unm.edu/pad++/>)

'Esnek Pencere'

Maryland'da, Dr. Schneiderman gözetimindeki bir sürü bilgisayar navigasyon projesi arasında, Esnek Pencere'ler adlı projede var. Hala kullanılan sistemlerin pek çoğunda herhangi bir anda sadece tek bir pencere aktif oluyor. Bu sistemde ise, aynı anda birçok pencere aktif ve döşeme parkeleri gibi ekranda görünür durumda bulunuyor. Bir pencere büyütüldüğünde diğer açık pencereler küçülüyorlar. Bu yüzden program kullanıcılara bir uygulamadan diğerine geçmede büyük kolaylık sağlıyor.

Birçok pencerenin açık olmasının akıl karıştırıcı olabileceğini kabul eden Dr. Schneiderman da, "Kullanıcılar

için bu yeni sisteme alışmak birkaç dakika alacaktır." diyor. Maryland'daki başka bir araştırma da AçıkAğaç (TreeViz) [tree: ağaç, viz: aynı, aynen]. AçıkAğaç sabit diski tarayarak, içinde bulunanların grafik bir resmini ekrana getiriyor. Dr. Schneiderman, "Sistem, size sabit diskinizin içindekileri bir röntgen görüntüsü halinde önünüze koyuyor." diyor.

Schneidermann'ın tahminine göre, çoğu sabit diskin içindeki dosyaların dörtte biri ya ikinci kopya ya da artık ihtiyaç duyulmayan dokümanlardan oluşturuyor. Yazılım bu ölü kütüğü sökerek ve daha fazla depolama alanı sağlayacak şekilde tasarlanmış.

Maryland Üniversitesi'nde gerçekleştirilen bir dizi araştırma projesini İnternette bulabilirsiniz. (<http://www.cs.umd.edu/projects/hcil/Research/projects.html>)

Araştırmacılar geliştirmeye çalıştıkları yöntemlerin, insanların bilgisayarlarıyla çalışma şeklini değiştirebileceğini söylüyorlar. Sistemler, uzman kullanıcılara elektronik yaşamlarını daha çok kolaylaştırabilmelidir. Dr. Schneiderman ve arkadaşları yeni araçların yeni kullanıcılara kolay ve rahat bir bilgisayar kullanımı sağlayacağını umuyorlar.

Yale Üniversitesi'nden Dr. Gelemler "Amaç yaşamı basitleştirmek; modern dünyanın karmaşıklığını ve tahribatını en aza indirmek. Yaşamlarımız üzerinde ne kadar çok söz sahibi olursak, bize balığa çıkmak için o kadar zamanımız olacaktır." diyor.

Young, J., The Chronicle, 4 Nisan 1997.
Çeviri: Özgür Ergin